

FINSKA POST- OCH TELEMUSEET

50 ÅR

Av Asko Kukkonen

Postmuseet, det nuvarande post- och telemuseet, grundades år 1926. Därförinnan hade man inom postverket samlat in museidugligt material och också intresset för postverket som en institution med historiska anor hade vaknat.

Den energiske och initiativrike postgeneraldirektören Hj. Lagerborg som stod i spetsen för postverket åren 1887—1903, anses ha kommit med initiativet. Dock var resultatet på grund av det dåtida svåra politiska läget mycket blygsamt. Till en början inskränkte sig verksamheten till insamlandet av olika föremål till Poststyrelsens skrubbar eftersom medel och lämpliga utrymmen saknades. Dessa gamla föremål hade kansliavdelningens notarie Elis L. Grenman hand om som bisyssla. Han var som skapt för sysslan, men han kom aldrig att uppleva den tid då museitanken förverkligades, för han dog år 1921.

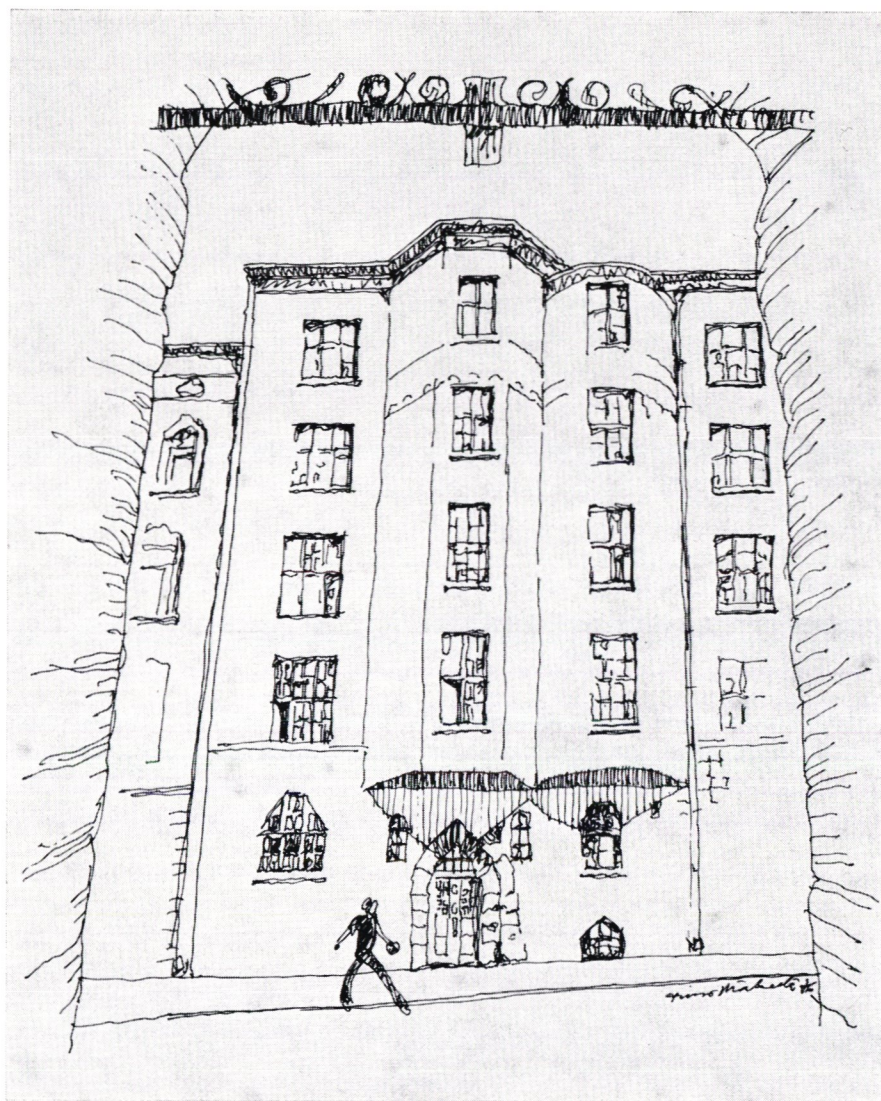
Postmuseet grundas

Officiellt blev den egentliga museifrågan aktuell i början på 1920-talet. Upptakten var ett till undervisningsministeriet framställt förslag att alla sigill och stämplat, som inte längre var i statens användning, skulle införlivas med nationalmuseets samlingar. På basen av detta initiativ beslöt statsrådet den 25 september 1924 i enlighet med undervisningsministeriets förslag, att inte längre i bruk varande sigill och stämplat skulle överföras till nationalmuseet. Eftersom järnvägmuseet redan då hade grundats och då man nu officiellt tog upp grundandet av postmuseet till behandling, bad ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena undervisningsministeriet vidta sådana åtgärder gällande statsrådets nämnda beslut, att endast eventuella dubletter av statsjärnvägarnas och postverkets ur bruk tagna tjänstesigill skulle förvaras i nationalmuseet. Den arkeologiska kommissionen bads om utlåtande i frågan. Den 29 oktober 1924 gav kommissionen sitt utlåtande i vilket den gällande postmuseet säger bl. a. följande: »Vad insamlandet av Postverkets sigill till det så kallade postmuseet bekommer, vilket ännu inte på grund av bristen på lämplig föreståndare och utställningsutrymmen i verkligheten finns till, om än det i Poststyrelsens tjänsterum och dess vindsutrymmen uppbevaras (än så länge oordnat) för det blivande postmuseet lämpligt material, har kommissionen, då ärendet befinner sig i sitt nuvarande skede, intagit en tvivlande inställning till

Postgeneraldirektör Hj Lagerborg.

åtgärdens ändamålsenlighet. Men då man torde ha planerat också rum för postmuseet i Poststyrelsens nya hus, vilken tanke på alla sätt är värd understöd vill inte kommissionen beröva ett sådant verk flertaligt omnämnda föremål, som i sak nog hör till ett yrkesmuseum av detta slag och som i god omvårdnad ständigt kan förvaras där.» Trots sina allvarliga betänkligheter gick arkeologiska kommissionen slutligen med på att postverkets sigill och stämplat fick bevaras i poststyrelsen för postmuseet som skulle inrättas. Villkoret var emellertid att man för dessa föremål i något av poststyrelsens tjänsterum skulle bygga ett tillräckligt stort skåp eller något annat låsförsett utrymme, där de säkert kunde förvaras och att man skulle tillställa nationalmuseet klara och numrerade lack- och stämpelavtryck samt en kopia av förteckningen över dessa sigill och stämplat.

Postmuseets hus på Georgsgatan 5.

Arkeologiska kommissionens positiva inställning gav nytt liv åt åtgärderna för att slutföra grundandet av postmuseet. Poststyrelsen inledde arbetet för att finna en lämplig lokal, men först följande år hittade man en sådan i hus nummer 5 vid Georgsgatan.

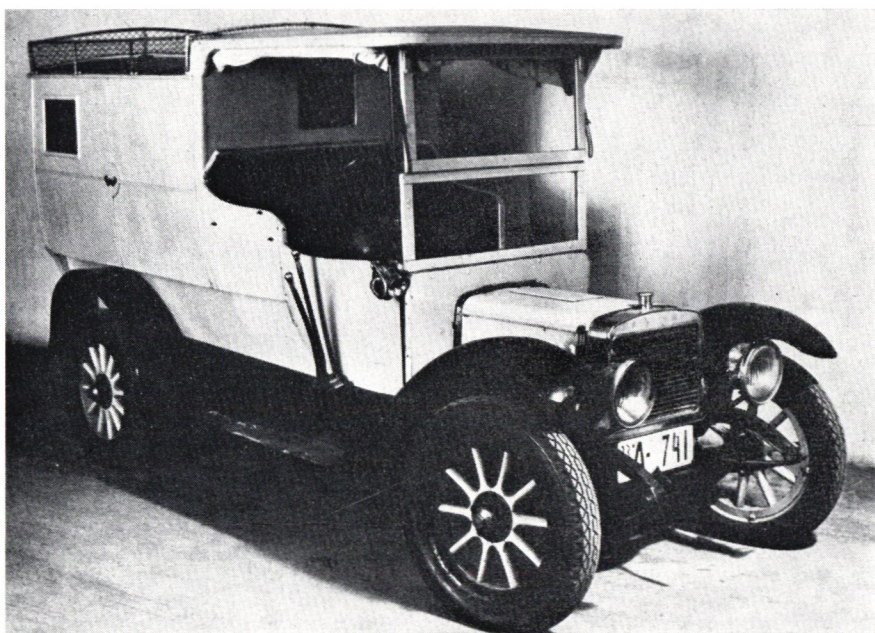
Den 25 oktober uppmanade ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena Överstyrelsen för Allmänna byggnader att överlåta rummen 40—43 i nämnda hus åt Poststyrelsen för postmuseet.

Poststyrelsen fick dessa rum till sitt förfogande först den första september 1926, vilken dag anses vara postmuseets grundläggningsdag.

Nämnda dag tillträdde också fil.mag. Valter W. Forsblom, som utnämnts till museiföreståndare, sin tjänst. Under hans ledning utfördes arbetet för att ordna upp museet så att det kunde öppnas den 22 juni 1927 för allmänheten.

Postmuseets verksamhet i Georgsgatan 5

Postmuseet verkade i huset vid Georgsgatan 5 från år 1927 ända fram till andra världskriget. Under denna period tog museets verksamhet form. De historiska och filatelistiska samlingarna organiserades vidare, likaså fortsatte man katalogiseringsarbetet. Museet började delta i olika frimärks-

Postbil från 1910-talet.

utställningar. I undervisningsprogrammet för kurserna för posttjänstemän började också allt som oftast ingå besök i museet och på många sätt försökte man utveckla museet och utvidga dess samlingar.

Post- och telegrafstyrelsen beviljade sommaren 1928 magister Forsblom bidrag för en resa till Sverige, så att han kunde göra sig förtrogen med svenska postmuseets samlingar. Samtidigt tog magister Forsblom med

Museiföreståndare Valter W Forsblom.

tanke på framtida tryckning av Finlands postverks historia en mängd fotostatiska kopior i Stockholms postmuseum och kungliga biblioteket av gamla dokument, förordningar och kartor, av vilka den finskspråkiga postförordningen från Johan den tredjes tid (år 1584) kan nämnas, vilken bevaras i kungliga biblioteket i Stockholm. I slutet av reseskildringen önskar han efter att ha uttalat sitt högakttningsfulla tack till post- och telegrafstyrelsen med anledning av resebidraget, att han med de uppgifter och erfarenheter han fick på resan kunde vara till nytta för det unga postmuseet. Denna resa innebar, att bestående relationer till Sveriges Postmuseum skapades och att fortgående samarbete inleddes.

Den synligaste händelsen på 1930-talet i filatelistiskt hänseende utgjordes av utgivningen av »Pro Filatelia»-märket. Händelseförloppet var följande: År 1931 erbjöd direktör Rickhard Granberg sin samling finländska helsaker åt statsrådet för inlösning, men då statsrådet inte hade medel till sitt förfogande för detta ändamål föreslog delegationen för Finlands filatelistföreningar, att man skulle ge ut 100 000 frimärken, vilkas pris skulle vara 5 mk, av vilket belopp 4 mk skulle tillfalla delegationen. Med de på detta sätt erhållna medlen skulle delegationen i sin tur inlösa samlingen och för evinnerlig tid förvara den i postmuseet. Statsrådet god-

kände förslaget och märkena gavs ut den 15 oktober 1931. Inom en kort tid såldes de slut och Granbergs enastående helsakssamling placerades i postmuseet.

Andra världskriget utbröt den 1 september 1939. Krigshotet utbreddes sig snabbt till Finland. Post- och telegrafstyrelsen gav i början av oktober 1939 direktiv om stängning av postmuseet och överflyttning av dess samlingar till en säker plats.

Efter kriget kunde man inte anvisa postmuseet lämpliga utrymmen och museet var således utan lokal. Trots otaliga försök fick postmuseet inte längre sina tidigare utrymmen till förfogande och sålunda var man tvungen att lagra museets samlingar för kommande behov.

Postmuseet i Vasa 1954—1959

År 1949 utnämndes föredragande Niilo Kukkonen att från och med den första november sköta post- och telegrafverkets postmuseums frimärksamlingar vid sidan av sin egen tjänst och då magister Forsblom avgick med pension år 1952 förordnades föredragande Kukkonen att handha museiföreståndarens uppgifter.

Mellan den 8 och 20 november år 1953 företog direktör Walli, föreståndaren för Vasa postkontor Lennes samt föredragande N. Kukkonen en

Postmuseets hus i Vasa.

studieresa till Sveriges, Danmarks, Hollands och Västtysklands postmuseer. Före detta hade post- och telegrafstyrelsen fattat ett beslut att inrymma postmuseets samlingar i Vasa nya posthus, där det fanns ett utrymme på 250 kvadratmeter för museet. Syftet med studieresan var att grundligt skaffa sig insikter i ifrågavarande länders postmuseer samt hur deras föremål var utställda, katalogiserade och samt att överhuvud taget skaffa kunskaper om allt som hade betydelse med tanke på en nyöppning av museet i hemlandet.

Vasa postmuseum öppnades för allmänheten den 9 maj 1954. Som expert då de historiska samlingarna organiserades fungerade magister A. Appelgren från Österbottens historiska museum. De filatelistiska samlingarna iordningställdes av museiföreståndare N. Kukkonen varvid assessor H. Wallin fungerade som filatelistisk expert.

Post- och telegrafmuseet

Postmuseets förflyttning till Vasa hade redan från början avsetts som en temporär åtgärd. Hela tiden var planerna på en lokal i Helsingfors aktuella. Vid den internationella frimärksutställningen »Finlandia 56» blev man mycket konkret uppmärksam på hur viktigt det var att få postmuseet till Helsingfors. Samma år köpte också post- och telegrafstyrelsen för museet en lokal i huset Fabriksgratan 21. Museet kunde dock inte genast inrymmas i denna lägenhet, eftersom den ensam inte räckte till.

Också bland filatelisterna väcktes tanken på att vidta åtgärder för att skaffa en lägenhet åt museet. I samarbete med Finlands filatelistförbund r.f. grundade post- och telegrafstyrelsen år 1959 en postmuseistiftelse för att stöda postmuseets verksamhet och vars viktigaste uppgift var att skaffa en lokal åt museet.

Postmuseistiftelsen lyckades köpa en lokal i samma hus, där den av post- och telegrafstyrelsen för museet inköpta lägenheten var belägen, och då post- och telegrafstyrelsens lokal vid samma tidpunkt blev ledig, kunde museet på nytt inrymmas i dessa två lokaler i Helsingfors. Museet tog den ena lokalen i användning i mars och den andra i juni 1961. Lokalerna var emellertid i behov av reparation och först i oktober 1961 kunde man på allvar börja ordna upp museet.

De medel, med vilka postmuseistiftelsen köpte nämnda lokal, erhöles i samband med 100-års utställningen över stortandade frimärken i Helsingfors 1960, då ett specialfrimärke utgavs.

Museet öppnades officiellt torsdagen den 15 februari 1962, från vilket datum benämningen post- och telegrafmuseet användes.

Post- och telemuseet

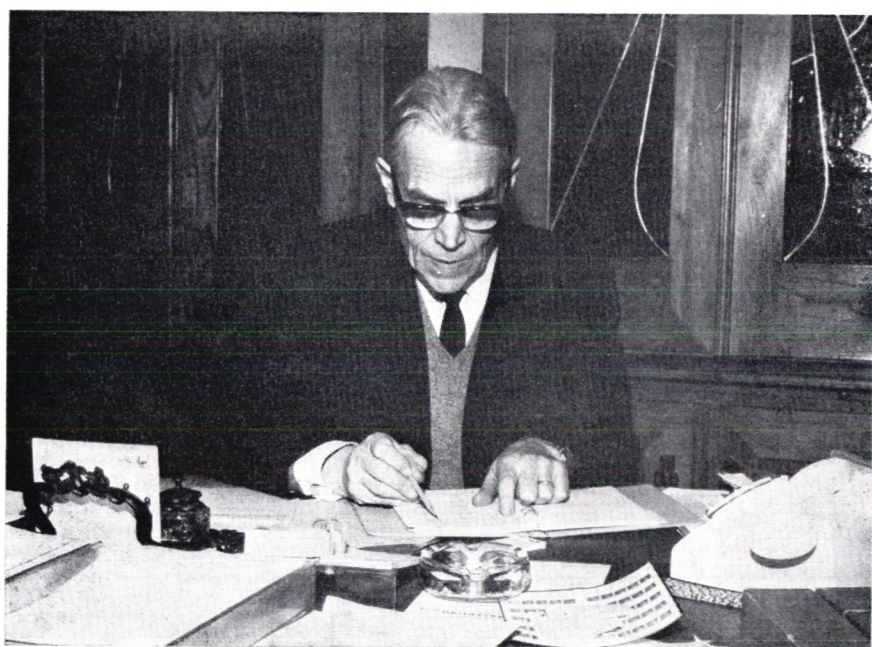
Då förordningen om post- och telegrafverket den 1.3.1971 förnyades förändrades museets namn från det tidigare post- och telegrafmuseet till post- och telemuseet.

För närvarande är post- och telemuseet indelat i en historisk och en filatelistisk avdelning samt i ett bibliotek med ca 5 500 band, i samband

Postmuseets hus på Fabriksgatan 21.

med vilket det också finns utrymmen för forskare. Den filatelistiska avdelningen har indelats i två underavdelningar: avdelningen för inhemska och avdelningen för utländska frimärken. Dessutom omfattar den en samling på ca 16 000 stämplat och sigill. De historiska utställningssamlingarna gällande såväl postens som telegrafens, telefonens och radions verksamhetsområden är hela tiden utställda. Av de filatelistiska samlingarna visas endast en basutställning omfattande finländska frimärken permanent. De övriga filatelistiska samlingarna utbyts med jämna mellanrum. Detta missförhållande, som beror på utrymmesbrist, har man försökt avhjälpa så att man för forskare och andra intresserade på beställning reserverar möjlighet att göra sig förtrogen med önskade samlingar.

Museiföreståndare Niilo Kukkonen.

Museets utrymmen genomgick grundreparation åren 1973—1974, då verksamheten delvis avbröts. År 1975 inköptes åt museet på postmuseistiftelsens försorg en bostadsaktielägenhet på 63 kvadratmeter, d.v.s. två rum, bredvid den historiska avdelningen, varvid man kunde frigöra ett av den filatelistiska avdelningens rum helt och hållet för specialutställningar. Den första specialutställningen »Poststämpeln tidens spegel» var inrymd i dessa utställningsutrymmen år 1976.

Museiföreståndare Niilo Kukkonen avgick med pension sommaren 1975, varefter Ritva Wirén fungerade som tjänstförrättande museiföreståndare. Våren 1976 utnämnde post- och telegrafstyrelsen fil.magister Juhani Hyttiäinen till museiföreståndare.

Sammandrag

Museimaterialets tyngdpunkt var till en början förlagd till historiska föremål, av vilka särskilt sigillerna hade en central ställning. Detta accentuerades också för frimärkenas del, ty de samlingar som museet fick, då det inrättades, var blygsamma. De omfattade i huvudsak endast frimärken från självständighetstiden.

Den filatelistiska andelen började växa på 1930-talet, från vilken tid insamlandet av filatelistiskt material blev mera systematiskt. Därefter har vardera avdelningen skötts så att jämlikhetsprincipen följts, om än man kan påpeka, att praxis har lett till att de filatelistiska samlingarna fått större uppmärksamhet.

Om man granskar museets verksamhet som en del av post- och telegrafverkets verksamhet i allmänhet, kan man konstatera, att det har deltagit, förutom i självskrivna uppgifter såsom insamling, bevarande och utställning av museiföremål, också i verkets interna uppgifter, såsom tjänstemannautbildning samt i verksamhet utanför verket, närmast då i åtgärder för att göra post- och telegrafverket känt. Olika frimärksutställningar är den synligaste formen av denna verksamhet. Det är dock karaktäristiskt, vilket i stor grad beror på de förhållanden i vilka museet har verkat, att man först två år efter det att museet öppnades på Fabriksgatan kunde arrangera den första historiska specialutställningen »Kvinnan 100 år inom post och telegraf» i museets egna utrymmen samt att den första filatelistiska specialutställningen »Svensk filateli» presenterades år 1969. Sålunda måste man konstatera, att museets tidigare så begränsade verksamhetsförutsättningar utvidgades då det år 1961 fick tillfredsställande utrymmen och garanterade verksamhetsmöjligheter och då dess verksamhet efter de första åren stabiliserades. Med tanke på framtiden kan man vänta sig, att post- och telemuseet bättre och mera omfattande kan presentera olika filatelistiska riktningar samt post- och telegrafverkets olika verksamhetsområden och samtidigt ge ökade insikter i samt väcka intresse för post- och telegrafverket.